



שבועית תוספת

גליון שבועי בענייני שמיטה
Weekly newsletter on the subject of shmitta

מטות מסעי | מנחם אב תשפ"א

גליון 14

לכל אדם יש קרקע | איך לקיים מצות שמיטה בקלות?

המקור לשיטה העלומה הסוברת שלכל אדם יש קרקע בארץ ישראל || המשמעות שיש לכך בדינים רבים ובניהם מצוות השמיטה || האם בני חו"ל מקיימים את מצוות השמיטה? || ירושת הארץ.

הכיבוש

היה זה רגעים ספורים לפני הפריצה לארץ כנען. ההתרגשות גאתה, וכולם המתינו לרגע המיוחל בו יזכו לרצות את האבנים ולחון את אדמת הארץ המובטחת. אלא שהקב"ה אומר למשה שידגיש בפני עם ישראל נקודה חשובה - לפני שנכנסים צריך לדעת מספר דברים.

הדבר הראשון הוא, לדאוג שלא ישאר כאן שמץ של עבודה זרה. יש לגרש את כל היושבים, כולל השמדה יסודית של הפסלים, של בתי העבודה זרה, הבמות, ובנייני הפאר. את כל אלו צריך לכלות ולשרוף וגם לדאוג לעקור את שמם כפי שהם נקראים (עבודה זרה מה:). הדבר השני מופיע בהמשך, שם התורה חוזרת ומזהירה שלא להשאיר כאן אף עובד עבודה זרה, ואפילו באופן שיש תועלת בקיומו. הפסוק מסביר את הסכנה הטמונה בהשאת פליטים על אדמתם, וכך אומרת התורה:

"וְאִם לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת יְשֵׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תוֹתִירוּ מֵהֶם לְשִׁפְיָם בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינָם בְּצִדְיָם וְצָרְרוּ אֲתָכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ"

כוונת הפסוק לעמוד על תכונה הקיימת אצל המנוצחים, שלא נוצחו עד תום. כאלו שכמעט וגורשו כמו חבריהם, אבל בסוף נשארו כאן כי יש בהם איזה צורך. אך מכל מקום התורה מעידה שהנכבש לא ישתוק לעולם. ולמרות שהוא נותר כאן בחסד, זה ענין של זמן. בסופו של דבר הוא יתקומם ויגרש את המנוצחים.

ענין זה מקבל דגש בדברי האור החיים שמשביר:

"פירוש לא מלבד שיחזיקו בחלק מהארץ שלא זכיתם בו אלא גם חלק שזכיתם בו אתם וישבתם בו וצרו אתכם על חלק שאתם יושבים בו לומר קומו צאו ממנו"

כוונת דבריו לרמוז על תכונה אנושית הקיימת בכל מנוצח, שלא לעולם ישקוט. ובכל עת יש לחוש שיתמרד כנגד שוביו, וכאשר דבר זה יקרה, לא זו בלבד שיחזיר את מצבו הקודם, הוא גם יכבוש את חלקו המוחלט של מנוצחו, עד שיאלץ לעזוב בגפו.

להוכיח זאת מגמרא במסכת בבא בתרא (שם) אשר בענין נגיעה בעדות בין מוכר לקונה, כאשר הגמרא מחפשת ציור בו ניתן לקבוע בודאות שלאדם אין קרקע. וכך אומרת הגמרא: **'דקאמרי עדים, ידעינן ביה בהאי דלא הוה ליה ארעא מעולם'**. הרי מפורש שניתן לקבוע באופן מוחלט שלאדם אין כל קרקע בעולות. הדברים נשמעים מסוגיות נוספות בקידושין (כו:): ובגיטין (לז):

עוד יש להוכיח מהגמרא בפסחים (ח:): בה כתוב: **'דאמר רבי אמי, כל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל, ושאין לו קרקע אין עולה לרגל'** הרי מבואר בפשיטות ששייך אדם שאין קרקע ברשותו. ומצאנו לכך דוגמא מפורשת, כגון רבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל כמבואר קודם לכן (שם ג:): וכתבו התוספות (ד"ה מאליה) שרבי יהודה שהתגורר בנציבין לא עלה לירושלים ברגל, משום שלא הייתה אדמה ברשותו. ובמידה ואכן לכל אדם יש קרקע ברשותו, מדוע לא התחייב לעלות לרגל, ובהכרח שאין זכות כזו.

כדי לקיים את מצוות השמיטה, מספיקה פיסת אדמה קטנה אשר באמצעותה ניתן לקיים מצווה חשובה ויקרה. במידה וגם אתם רוצים לזכות למצוה הזו, עליכם להחזיק בעלות על קרקע כשלה בשטחה של ארץ ישראל, ובכך אתם מסודרים. רק שכאי לברר קודם לכן, האם צריך לקום ולרכוש אדמה מיוחדת, או שלכל אחד מאיתנו יש כבר אחת כזו.

במקורות מובאים מספר איזכורים לכך שלכל אדם בישראל יש אדמה בבעלותו. הבעלות על הקרקע נובעת משני טעמים. הטעם הראשון משום שזכינו לכך בירושת הארץ. והטעם השני, משום תקנת הגאונים^(א). שלכל אדם יש זכות להקבר באדמת ארץ ישראל^(ב). ומחמת כך נרצה לדון כאן, האם אדמה זו חשובה מספיק כדי שכל אחד מאיתנו יכול לקיים בה את מצוות השמיטה. ולשם כך נסקור את השיטות החולקות, ולאחר מכן נדון בכל הקשור לשנת השמיטה.

שיטות הראשונים

בכמה מקומות דוחים הראשונים את עובדת קיום הקרקע לכל אחד מישראל. שיטת התוספות (ב"ב מד: ד"ה דלא וכן בשאר ראשונים שם) שאין לסמוך על קרקע זו לענין כתיבת הרשאות. כדבריו אלו כותב הרא"ש (ב"ב מד, ג) וההגהות מיימוניות (שו"ש ג, ז). ובוזה דוחים את דעת הראשונים שציידו לסמוך על כך.

אולם ניתן להבחין, שהראשונים מקפידים להביא בכל מקום את דעה זו, אך לא מציינים את מקור השיטה. וככל הנראה זו שיטת הגאונים אשר מוזכרים בדברי הרמב"ם שכתב בהלכות שלוחין ושותפין (ג, ז) בלשון זו: **"ועוד תקנו שאם הרשהו לטול מעות שיש לו ביד חבירו או לתבוע ממנו הלוואה ולא הייתה למקנה קרקע מקנהו ארבע אמות מחלקו שבא"י ומקנה לו המעות על גבן"** הרמב"ם מוזכר שניתן להקנות מעות על ידי הקרקע שיש לכל אחד בארץ ישראל. אך הרמב"ם ממשיך ודוחה: **"ודברים אלו דברים קלים הן עד מאוד ורעועים שזה מי יאמר שיש לו חלק בא"י ואפילו הוא ראוי אינו ברשותו. והגאונים עצמן שתקנו תקנה זו אמרו שאין אומרים יקוב הדין את ההר ואינה אלא כדי לאיים על הנתבע"**. ובדבריו אלו דוחה את שיטת הגאונים, ומבאר שאין זו קרקע ממשית, ולכן לא ניתן להשתמש בה להקנאה.

גם בספרי מובא^(א), שלכל אדם יש בישראל יש זכות לקבורה. ומשום כך סברו הגאונים שמחמת והקרקע מיוחדת עבורו, היא נחשבת ברשותו. אמנם ברמב"ן (ב"ב מד:): ביאר, שאין אדם זוכה בה מחיים, ולכן אין לסמוך עליה.

דעת הראשונים בשמיטה

בתוך כך נבוא להציע סברה חדשה. מאחר ומצאנו

הראיות לכאן ולכאן

ובכדי שובני במה דברים אמורים נפתח במעשה המובא בפרק הזהב (ב"מ מז:). הגמרא מספרת על אדם שרצה להקנות מעות לחברו, ובתוך כך מחפשת פתרונות כיצד ניתן להקנות מעות מאיש לרעהו. הגמרא שואלת שם מדוע לא הקנה לו אגב קרקע, כמבואר במסכת קידושין (כו:). שניתן להקנות מעות יחד עם חלקת אדמה. ומתרתת הגמרא, שמדובר באדם שאין לו קרקע. ומכאן יש להניח שאין לסמוך על כך שיש אדמה לכל אחד מישראל. ולכן לא סברה הגמרא להניח בקנין אגב קרקע.

יסוד זה מוכח מסוגיות רבות, כדוגמת המשנה בקידושין (ס:): בה מבואר, שאדם האומר לאשה, הרי את מקודשת לי על מנת שיש לי בית כור עפר, ובגמרא מבואר שחוששים לקידושין, משום שיש ספק אם יש לו אכן קרקע. ומוכיחים התוספות (ב"ב מד: ד"ה דלא) ששייכת אפשרות שיהיה אדם בישראל שלא תהיה קרקע בבעלותו. עוד יש

מושג בשביעית | כיבוש

שלושה דרגות יש בכיבוש הארץ. כיבוש עולי מצרים, כיבוש עולי בבל, וכיבוש יחיד.

שכוננו לארץ כבשו בני ישראל את כל השטחים המוזכרים במקרא ואף מעבר להם (דברים ג, ח). כל האדמות אשר כבשו עולי מצרים, התקדשו בקדושת ארץ ישראל (ראה חזו"א ג, כה), אולם לא נהגה אלא לשעתה. (ערכין לב:): לאחר חורבן הבית הגלה נבוכדנצר את ישראל, ובכך בטלה הקדושה הראשונה. לאחר שעלו בני ישראל בימי עזרא, כבשו חלקים רבים מארץ ישראל, אך לא את כולה (חגיגה ג:): בתוך כך השטחים שמתחילה נכבשו שלא על פי הדיבור ונכבשו על ידי עזרא (שביעית ט, ב) היו קדושים לאחר מכן רק מדרבנן. (רמב"ם שמו"ד, חח) בתוך כך שטחים שלא נכבשו כלל על ידי עזרא, לא נוהג בהם קדושת שביעית (חגיגה שם, יבמות טו).

כל אשר נכבש בכיבוש יחיד, כגון סוריא שנכבשה על ידי דוד המלך (שמואל ב ח, א) אינו נחשב כארץ ישראל, ומכל מקום אינו נחשב גם כחוץ לארץ. ולכן לענין דינים מסויימים דינה כארץ ישראל, ופעמים כחוץ לארץ (גיטין ח).

הידעת?

אם ברצונכם לנטוע אילן בשנה הקרובה הזדרזו לסיים את הנטיעה עד ט"ו באב תשפ"א

רמב"ם מע"ט ט, יב

לכל הגליונות

לחץ כאן

להצלחת **צבי הידש ליב** בן שרה לאה לזוג הנזן במהרה

ניתן להבחין שתכונה זו לא קיימת רק בכיבוש הארץ, אלא גם בכיבוש היצר. וכן אמרה הגמרא בקידושין (ל: ובסוכה נב:): "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו". הרי לנו שמלחמת היצר הינה תמידית ובלתי פוסקת.

וכמדומה שיש לומר, שגם במלחמת היצר יתכן שאדם המנצח את יצרו יתרושל להכריע את נצחונו, ויתיר את היצר בסביבתו. וכמובן שכל זה רק בשביל תועלת שעתידה לצאת בעטיו. אולם התורה מלמדת כאן, שהסכנה כאן הינה כפולה ומכופלת. שכן עצם השהות בסביבת האויב כרוכה בצער בלתי פוסק. וזה לשון פסוקנו: 'לְשֵׁפִים בְּעֵינֵיכֶם וּלְצִנִּים בְּצַדֵּיכֶם וְצָרְרוּ אֲתָכֶם'. ומבואר שהתורה מעידה שהכבש לעולם אינו מיישר קו עם הכובש, ולעולם יחפוץ להרע ולהזיק.

אלא שמלבד זאת עלולה ההחלטה הזו לבוא לידי כך שהמפסיד ניצל את רגעי החולשה, ויגרש את המנצח גם מן החלקה שכבר זכה לה, אותה חלקה שהייתה שלו מן הדין. ומכאן נבין את היכן הדברים מגיעים. שאפילו תועלת קטנה שנראית כהיתר, עלולה להוביל לאיבוד מוחלט של כל דרגת האדם. וכן מצאנו במשל הגמרא בקידושין (כ:): שם אמר רבי יוסי ברבי חנינא, **בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן במירות שביעית לסוף... שמוכר את עצמו לעבודת כוכבים עצמה.** נמצא, שהנצחון האמיתי בראי התורה, הינו הניצחון שאינו מותיר מקום לתקלות. הכיבוש שמגרש את כל האוייב ללא חמלה.

ובזה נבין את מאמר שלמה המלך במשלי (טו, לב) שאמר: **"טוב ארץ אפנים מגבור ונמשל ברוחו מלכד עיר"**. מאמר זה נדרש באבות (ד, א) בכובש את יצרו. וכתב המלבי"ם בלשונו הזהב:

"כי הרוח דומה כעיר מבצר מלא חיל רב של היצר זקן וכסיל, שהם ציורי הרוח לכל המדות רעות, ואם מתגבר על הרוח כבש כל העיר הקטנה והיא גבורה יותר מלכוד עיר חוצה לו בחיל וכח"

בכך זכינו לקחת עמנו דברים, אל עבודת ה' התמידית, אשר בו נאמר: **"יה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו"**.

היכן נעלמה האדמה של רבי יהודה בן בתירא?

בהיותו בן עשרים ושש שנים, עמד לדרוש בעל האדר"ת את דרשת שבת הגדול. בתוך דבריו העיר על דברי הגמרא בפסחים (ג:): שרבי יהודה בן בתירא לא עלה לרגל. והסבירו התוספות שם (ד"ה מאליה) מחמת שלא הייתה לו אדמה, וכל שאין לו אדמה פטור מלעלות לרגל. אך לפי המבואר בפנים הגליון, דעת הגאונים הייתה, שלכל אדם מישראל יש קרקע בארץ ישראל. ומדוע לא התחייב רבי יהודה בן בתירא משום זה.

ובדרך צחות ביאר הרב זצ"ל, על פי הגמרא בסנהדרין (צב:): שם מובא סיפורם של מתים אשר החיה יחזקאל, וכידוע הם היו משבט אפרים, אשר יצא ממצרים קודם הזמן. ומספרת הגמרא: **"עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר אני מבני בניהם"**. ועל פי זה ביאר הרב תאומים זצ"ל, שמאחר והארץ נתחלקה ליוצאי מצרים בלבד (ב"ב קיז). לא היו אנשים אלו זכאים לאדמה בארץ ישראל. ומכיון שרבי יהודה היה צאצאם, לא הייתה לו קרקע ירושה, ולכן היה פטור לעלות לרגל. ושמועה יש בבית המדרש שכן אמר הגר"א מוילנא.

לכל הראשונים שדחו את שיטת הגאונים לענין שטרי הרשאה. מאחר והוקשה להם הלשון של טופס השטר, שהיו כותבים בו בפשיטות שיש למקנה קרקע. ומבואר בדעתם, שקרקע זו אינה חשובה קרקע לענין הקנאה. אולם לא מצאנו לאחד מן הראשונים שכתב שאין זו קרקע כלל. כי הנה התוספות בחזקת הבתים (ב"ב שם) מוכיחים רק את הנקודה שיתכן אדם שאין לו קרקע. ובטעם הדבר אפשר להניח כמה טעמים, או משום שאין זו קרקע מבוררת, ולענין הקנאה צריכה הקרקע להיות ידועה. עוד אפשר שגם אם אין קרקע מבוררת מכל מקום צריך שתהא יוצאת בדיינים, כי באופן שלא ניתן להוציאו בדין, הרי מבואר שאינה נחשבת ברשותו (ח"מ שנד, ו). עוד אפשר להציע, שמדובר בגר צדק, שאין לו זכות ירושה בארץ ישראל^(א). או באדם שמכר את זכויותיו בקרקע. וגם אם נאמר שלא ניתן למכור, מכל מקום אפשר שנתתיאש מכך.

ומכל מקום נראה היה להביא ראיה הפוכה, כי הנה הרמב"ם מצייין בדבריו שאין לסמוך על קרקע לענין הקנאה מטעם: **"מי יאמר שיש לו חלק בא"י ואפילו הוא ראויו אינו ברשותו"**. ופירוש הדברים שיש חשש שאינו צאצא השבטים, ואין לו חלק בארץ ישראל. וגם אם הוא ראוי, אפשר שאינו ברשותו. ומכך מדויק להפך, שבאופן המתוקן אכן יש לכל אחד קרקע, רק מחמת שיש ספק, אין לסמוך על כך לענין קניינים.

יש קרקע לענין שמיטה

לפי כל הנאמר יש להניח, שכל הראשונים הסכימו לסברת הגאונים, והודו שלכל אדם יש קרקע בארץ ישראל^(א). אך במספר דינים לא ניתן לסמוך על קרקע זו מחמת כמה טעמים שונים כפי שציינו קודם. ולפיכך נראה לומר שכולם יודו שניתן לקיים באדמה זו את מצוות 'ושבתה הארץ'. ונמנה כעת את החסרונות העלולים לבוא בקרקע זו.

אם נבוא לומר, שאין מצות שמיטה בקרקע לא ידועה. בזה נאמר שכן הדבר לענין דיני ממונות, המצריכים ממון המסויים^(ב). לעומת זאת עיקר מצות שמיטה אינה להעמדת הממון, כי אם בנטישתו והשבתתו. ונוכל להציע סברה שבאופן זה ודאי תעלה לו מצוות השבתה מכל מקום. ואם תאמר שאין מצות שמיטה בקרקע שאינה יוצאת בדיינים. עדיין יש לומר שכל זה אמור לענין הקרקע, המצריך רשות בעלים (ב"ק סח:): אך ולמרות שאינה ברשותו, אפשר שהיא עדיין קרויה על שמו. ודבר זה תלוי במחלוקת אם יש קנין לגוי להפקיע מקדושת ארץ ישראל. ועוד מצאנו שיש מצות שמיטה גם בדגירת ארנונא, בה הגוי מחייב את היהודי לעבוד בשביעית. ומצאנו שיהיה מותר מלאכה באופן זה, אולם נחלקו הראשונים בהעמדת הציור. ולרמב"ן וליטב"א (פסחים ו.) וכן לר"ן (נדרים סב:): מבואר שמיטאות הארנונא מגדירה שותפות בין הגוי ליהודי. וביארו האחרונים כדוגמת מרכבת המשנה חת"ס שסיוד ההיתר הינה קרקע ביד הנכרי הפוטר ממצוות השמיטה. אמנם רבים נחלקו על כך, ואפשר שסברו שיש מצוה אפילו בקרקע שאינה תחת ידו.

(א) מובא ברמב"ם הלכות שלוחין ושותפין (ג, ז). (ב) ראה בספרי בהעלותך (עח) שכתב: "אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם ואין לגרים בו חלק ומה אני מקיים והיה השבט אשר גר הגר אתו שם תתנו נחלתו (יחזקאל מז כג) אלא אם אינו ענין לירישה תניהו ענין לכפרה שאם היה בשבט יהודה מתכפר לו בשבט יהודה בשבט בנימין מתכפר לו בשבט בנימין ד"א אם אינו ענין לירישה תניהו ענין לקבורה ניתן לגרים קבורה בארץ ישראל". (ג) אמנם יש להקשות מראיית התוספות,דהתם מיירי באומר על מנת שיש לי בית כור. ואף אם כנים הדברים שלכל אדם יש קרקע, ז"ו שאין לו בהכרח שטח של בית כור, וא"כ מנין לתוס' להוכיח דקרקע כלשהו אין לו. ואכן בשאלה זו נתקשו גדולי הדורות, וראה ברעק"א (שם) שכלל הנראה נתכוון לקושיא, ועמד צריך עיון גדול. והגאון ר' ישעיה פיק, בעל 'המסורת הש"ס' צידד דהוא טעות תלמיד טועה, ויש למוחקו מן התוס'. אולם בנועד

עוד יש לברר, כיצד ניתן לסמוך על השבתת הארץ, בעוד בעוד שיש ספק שמא היא ביד יהודי שאינו שומר תורה ומצוות. ואדרבה, בזה קם עליו חיוב ששדהו אינה מושבתת^(א). ניתן לומר שבה אמרה תורה הלך אחר הרוב. וכיון שרוב אדמות אינן מיושבות, וגם המישובות רובן למגורים. הרי שרק מיעוט של מיעוט עלול להעבד בשביעית. ואין לחשוש לכך.

ההשלכות המעשיות

ואם כנים הדברים, הרי שנבוא לחדש בכך כמה חידושים גדולים בס"ד. הענין הראשון הוא, שכל אדם מישראל עשוי לזכות בקיום המצוה, ללא כל טרחה. ונמצא שאפילו בני חוץ לארץ זוכים לקיים מצוה זו מחמת שאדמתם כאן שובתת בשביעית.



ועל פי זה נבוא לבאר את הענין המובא בפרשת בחוקות (ויקרא כו, לד), שם אמרת התורה: **"אז תרצה הארץ את שבתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם אז תשבת הארץ והוצאת את שבתיה"** (וכה), ובפרשת בהר (כה), שגלות בבל הייתה שבעים שנים כנגד שבעים השמיטות שבני ישראל לא קיימו. ועל פי המבואר עולה, שכונת התורה לומר, שכאשר אתם בארץ אויבכם, אז תשבות הארץ שלכם, משום שכאשר בני ישראל לא שמרו את השביעית, הייתה אדמתם עובדת בשביעית. אך כאשר גלו מן הארץ, לא יכלו עוד לעבוד באדמה, ולכן זכו לקיים את מצוות השמיטה, ורק משום כך רצתה הארץ את שבתותיה.

ועוד נבין היטב את המובא בגמרא מסכת תענית (יז.), האומרת: **'במוצאי שביעית בן דוד בא'**. ובהקדמה לדרך אמונה (ח"ד סוד"ה ובענין סחורה) הביא הגר"ח קנייבסקי שליט"א בלשון זו: **"ואמרו בשם מרן החזו"א זצ"ל דהיינו שאם ישמרו שביעית או במוצאי שביעית נגאלין"**. ונמצא שכל פעולה שאדם עושה כדי להגביר את מצות השמיטה, הוא מקרב את גאולתם של ישראל. והנה ניתן להבחין היום כיצד נטלו עליהם מספר אנשים, לעודד ולצרף עוד ועוד אנשים לזכות במצות השבתת הארץ. ובבית המדרש עלו גידונים ושאלות בדבר קיום המצוה שיש בתמיכה בגיבורי הכח. אך לפי האמור נמצא, שלמצוה זו חלק נחוץ עשרת מונים, היות ולכל אחד מישראל יש אדמה, וכל אדמה אשר נעשית בה מלאכה בשביעית, הרי היא מכשילה יהודי היכן שהוא, בביטול מצות השמיטה. ואפשר שכל אחד ואחד גורם שאדמתו עובדת בשביעית. אין זה רק הערבות למצוות החקלאים... הרי זו אחריות שיש לכל אחד למנוע ככל האפשר שהיהוים ייטלו את מצוות ההשבתה בשגרה.

ובזה גם נבין היטב את חובת ההשבתה שתלתה התורה בעיקר האדמה. ובה למדנו את האחריות שיש לכולנו במצוה כבירה זו.

ברכת תודה לרב **מ.רוזנר** הי"ו על עזרתו בכתיבת הדברים

היהודה (נועד ביהודה (אהע"ז תניינא פד) משיב לו מתוך הסוגיא דאין נפק"מ בין בית כור לקרקע כלשהו, ובהכרח לא זה כוננת המשנה דקידושין, עיין שם היטב. (ד) אמנם ראה בספרי שדרש דלגרים יש קבורה. ומכל מקום מוכח כדברינו, דמחמת שאין לו חלק מחמת הירושה, היה צריך לדרשה מיוחדת לזכות אותו בקבורה. וצ"ע. (ה) וראה בפרי יצחק להגר"י בלור (ח"ב סה, ד"ה ולע"ד דברי) שהבין כפי שהציעו בדברי התוספות (ב"ב מד:) דפליגי רק מחמת חשש מקומי באדם שלפנינו, שמא אין לו קרקע מחמת מכירה שמכרו אבותיו את הקרקע, או נתנו במתנה, או הפקירו. ראה שם. (ו) ובאמת מצאנו שיש לסמוך על קרקע זו גם לענין עליה לרגל (פסחים ג:) וגם לענין קידושי אישה. (ז) וכבר מצאנו מחלוקת לרבותינו אם יש חיוב על בעל הבית בכך שנועשת מלאכה בשדהו. כאשר שיטת המחמת חינוך ד'ושבתה הארץ' קאי על גוף השדה, ואילו החזון איש נקט שהוא דין על העובד.